

Zondag 12 april 2020, Paasmorgen

Podcast Ekklesia Amsterdam

Toespraak door Bart-Jan van Gaart

1. Solo Sounds - Time of the Preacher Theme 2 (feat. Trevor Exter) - Willie Nelson's Red Headed Stranger

2. Dat zal geschieden (Uit: Kom, adem ons open. Tekst: Sieds Prins (naar Zacharia 4:6))

3. Het verhaal van een levende - deel 1 (VL 445, Oomen)

*Hij wierp zich op de aarde neer en bad:
Abba, Vader, als het mogelijk is,
laat deze beker mij voorbijgaan.*

*Ze sleepten hem naar Golgotha, de Schedelplaats.
Toen ze hem gekruisigd hadden
Verdeelden ze zijn kleren
En dobbelden om zijn omslagdoek.*

*Het was negen uur 's morgens
toen ze hem kruisigden.
Samen met hem
kruisigden zij ook twee rovers,
de een rechts, de ander links van hem.*

*Voorbijgangers hoonden hem,
de priesters en de schriftgeleerden
spotten onder elkaar:
anderen heeft hij gered,
zichzelf kan hij niet redden.*

*Het werd middag,
duisternis viel over heel het land –
het werd die uur in de middag.
Toen riep hij:*

*Eloi, eloi, lama sabaktani –
dat is vertaald:
God, mijn God,
waarom hebt Gij mij verlaten?*

*Toen schreeuwde hij onverstaanbaar
en was dood.*

4. Toespraak - deel 1 (Bart-Jan van Gaart)

Toen schreeuwde hij onverstaanbaar en was dood. Wie? Jesjoe'a ben Jozef, ons bekend als Jezus van Nazaret, voor zijn volgelingen Jezus Messias. Zijn gewelddadige dood staat in schrill contrast met de uitgangspunten van de messiaanse beweging, die in geen geval

gewelddadig was. Veranderingen moesten er komen. Een nieuwe wereld van vrijheid en recht. Maar, om met Zacharia te spreken: niet door kracht of geweld, maar door de geest. Zo niet Judas de Galileeër. Nee, dat is niet de Judas uit het ons bekende verhaal. Deze Judas is een verzetsstrijder, een guerrilla, in de ogen van hen die de macht bezaten: een terrorist. Hij kwam met zijn medestanders, Zeloten genoemd, in opstand tegen de machthebbers van die tijd. Dat zijn: de elite van Juda, maar vooral de Romeinse bezetter, waarmee de elite collaboreerden. De periode dat hij en zijn medestanders actief waren, wordt in de literatuur 'de Judese opstand' genoemd. Het verhaal over Jezus van Nazaret kan niet begrepen worden dan tegen de achtergrond van deze Judese opstand. Hij was er geen direct onderdeel van, maar het kleurt wel zijn achtergrond en positie. Niet voor niets laat Lukas zijn verhaal over Jezus' zijn geboorte plaatsvinden precies op het moment dat Judas de Galileeër zijn gewapend verzet begint: bij de volkstelling door Keizer Augustus. De ultieme manier om het volk nog verder uit te knijpen. Machthebbers kunnen daarin ver gaan. Veel en veel te ver. Maar er komt een moment dat het volk, tot wanhoop gedreven, niet anders kan dan in verzet komen. Zo leert de geschiedenis. De opstand in de Lage Landen van de 16e en 17e eeuw inspireerde de Amerikaanse vrijheidsoorlog, die op haar beurt weer de Franse Revolutie tot voorbeeld werd. Maar ook in onze tijd zien we machthebbers van hun tronen vallen, omdat ze hun volk tot wanhoop dreven. Gewelddadige revolutionaire omwentelingen, leiden zelden tot een stabiele nieuwe samenleving, een directe periode van vrede. Misschien gaat het geweld onder de huid zitten. Bloed roept om meer bloed. We lezen dat telkens weer in wat wij Het Grote Verhaal noemen. We zien het helaas nog steeds.

In het verhaal over Jezus van Nazaret wordt nadrukkelijk niet gekozen voor die weg. De weg van gewapende opstand is onbegaanbaar, de machthebbers te groot in getal en te sterk. Een doodlopende weg die onvermijdelijk zal leiden tot catastrofe en dood. De goede weg is de weg die leidt naar het gewenste doel: vrijheid, recht, vrede en brood genoeg. De messiaanse weg. De weg van Thora!

Zoals Judas de Galileeër trekt Jezus op naar Juda. Hij trekt Jeruzalem binnen. Niet met wapengekletter, maar zittend op een ezeltje. Een messiaanse intocht zoals geschreven bij Zacharia (Zacharia 9:9-10):

Jubel luid, dochter van Zion,
juich, dochter van Jeruzalem,
zie, jouw koning komt voor jou,
een rechtvaardige, een bevrijder is hij,
een vernederde, rijdend op een ezel,
op een veulen, het jong van een ezelin.
'Ik zal wegvagen de strijdswagens uit Efraïm,
de paarden uit Jeruzalem,
weggevaagd wordt de boog van de oorlog.'
Hij spreekt vrede voor de volkeren.
Zijn heerschappij is van zee tot zee,
van de Rivier tot aan de einden der aarde.

Maar zijn optreden roept weerstand op. Niet in de laatste plaats bij de Judese elite van leidende priesters. Hoe dat afloopt hebben we zojuist gehoord. Tot de dood aan het kruis. Een roversdood, een politieke moord! Het einde aan het kruis moet voor zijn

volgelingen een verpletterende tegenslag zijn geweest. Een tegenslag die enkele decennia later gevolgd wordt door een catastrofe met enorme consequenties. Want Judas de Galileëër, zijn kinderen en zijn kindskinderen waren intussen doorgedaan met hun gewapende strijd tegen de Romeinen. Het Romeinse wereldrijk had hier, afhankelijk van de competenties van hun plaatselijke vertegenwoordigers, meer of minder tegen opgetreden. Maar in het jaar zeventig was de maat vol. Jeruzalem werd verwoest, de tempel tot puin. Alweer!

Kan het zo aflopen? Mag het zo aflopen? Dat is onverdraaglijk! Dit verhaal mag niet eindigen in een crisis! De crisis MOET worden tot kairos! Moet worden tot het ultieme, alles veranderende en betekenis gevende moment: dood wordt opstanding. Dat geldt voor het messiaanse ideaal van vrijheid en recht, en ook voor hem die messias wordt genoemd.

5. Het verhaal van een levende - deel 2 (VL 445, Oomen)

*Op de eerste dag der week,
vroeg in de morgen, donker was het nog,
kwam Maria Magdalena bij het graf.
En zij zag
dat de sluitsteen van het graf was weggerold.*

*Schreiend boog zij zich voorover
om in het graf te kunnen zien.
Toen zag zij
op de plaats waar Jezus' lichaam had gelegen,
twee vreemdelingen in stralend wit.
Zij zeiden: Waarom huil je zo?
Omdat ze mij mijn heer ontstolen hebben
en ik niet weet
waar ze hem hebben neergelegd.*

*Toen keerde zij zich om, toen zag zij Jezus staat.
Maar zij wist niet dat hij het was,
haar ogen herkenden hem niet.
Jezus sprak tot haar:
wat huil je, wie zoek je?*

*Ze dacht dat het de tuinman was
en zei:
Heb jij hem weggenomen? Zeg me dan
waar je hem hebt neergelegd.
Jezus zei tot haar: Maria*

*Ze herkende hem en zei:
Rabboeni, lieve meester
en zij omklemde zijn voeten.*

*Jezus sprak: Houd mij niet vast
want nog ben ik niet opgegaan*

*naar mijn vader.
Maar ga mijn broeders zeggen:
dit heeft hij gezegd:
Ik zal opgaan naar mijn vader
en naar jullie vader,
naar mijn God en jullie God.*

(Johannes 20:1.11-17)

*Toen zag ik de doden,
staan voor de troon,
groten en kleinen.*

*De zee gaf haar doden terug.
De dood en de afgrond
gaven hun doden terug.*

*Ik zag een grote menigte
die niemand tellen kan
bijeengeroepen
uit alle volkeren en talen.
Ze stonden voor de troon
van Hem die leeft
en rondom het lam.
Zij waren gekleed in stralend wit
en zij zongen met machtige stemmen
en riepen:
Gezegend onze God,
de Levende,
en gezegend het lam.*

*Ik vroeg:
Die daar zingen
gekleed in stralend wit,
wie zijn dat?
Iemand sprak tot mij:
Zij zijn het
die door de hel zijn gegaan.*

*Toen zag ik de doden,
staan voor de troon,
groten en kleinen.*

*De zee gaf haar doden terug.
De dood en de afgrond
gaven hun doden terug.*

(Openbaring 7:9-14;20:12)

6. Toespraak - deel 2

Een grote menigte die niemand tellen kan. Zij zijn het die door de hel zijn gegaan. Wie? De slachtoffers van onrecht en geweld. Zij die vermorzeld zijn door de machtsmisbruikers, de overheersers. De hel is geen plaats maar een staat van zijn. Zonde betekent in het grote verhaal niet individuele morele onvolmaaktheid, maar de verstrikking in de misdaden van het systeem. Als Jezus' lijden en dood al een offer was, dan was hij slachtoffer van de misdaden van een systeem. Opstand, opstanding. Het zijn reacties op die misdaden.

In een tamelijk kort tijdsbestek, en daarvoor volledig onvoorzien, zijn wij in een bizarre tijd terecht gekomen. Het Coronavirus heeft in ons land al ruim tweeduizend slachtoffers geëist. Dat is meer dan het aantal slachtoffers van de Watersnoodramp in 1953. Die hebben als positief gevolg gehad dat er miljarden zijn uitgegeven aan het Deltaplan om herhaling te voorkomen. Om ons lage land veilig te maken. Hoe zal dat nu gaan?

In tijden van crisis leert, ervaart een samenleving wat er werkelijk toe doet en wat bijzaak is of zelfs volledig overbodig. Ook in deze crisis wordt duidelijk wat decennialang niet gezien is. Wat geofferd werd en uitgeknepen om het alverterend vuur van geld en bezit brandend te houden: de zorg, het onderwijs, cultuur, veiligheid, solidariteit. De beperkingen die het virus ons oplegt, leren ons wat te weinig werd gezien. Wij missen contact, fysiek contact, het kleine genieten van elkaar, van de natuur, van eten en drinken met onze familieleden en vrienden. Het erop uitgaan om onze zinnen te verzetten en nieuwe ervaringen op te doen. We missen elkaar. Wie eenzaam was, is nu nog eenzamer. Ouderen, hulpbehoevenden, geïsoleerd thuis, of op hun kamer in het verzorgings- of verpleegtehuis.

Zal deze crisis ons tot kairos worden? Hebben we onze les geleerd, of gaan we als deze storm weg is getrokken, weer snel over tot de orde van de dag. Nu al roept de onverzadigbare stem van de economie. Zij die eerst op hoge toon en stampvoetend een totale lockdown eisten, roepen nu alweer om opheffing daarvan. En het is waar: grote delen van de economie zijn volledig tot stilstand gekomen. ZZP-ers, kleine ondernemers, ploeteraars zien hun werk vervliegen. Ja, er zijn goede en wijze regelingen van de overheid. Maar als je geen inkomsten meer hebt en de belegger van wie je huurt onverminderd betaald wil hebben, dan is het gauw afgelopen.

En deze storm is nog niet voorbij. Ook niet als het virus is bedwongen en we elkaar weer lachend en juichend in de armen kunnen vallen. Wat is er over van ons spaargeld, van onze pensioenen? Hoe ziet de wereld om ons heen eruit? Wat is er over van Europa? Welke ramp heeft zich voltrokken in Afrika, Zuidoost Azië, Zuid-Amerika? Heeft hebzucht, ieder voor zich, en slecht begrepen eigenbelang tot geweld geleid? Er zijn oorlogen begonnen om minder.

Of herinneren wij ons een naam: Ik zal er zijn? Een God als een programma, een goed idee: deze wereld anders! Een die ons herinnert: het kan ook anders. De God die met ons begonnen is, kan, met ons, en steeds weer, opnieuw beginnen. Een wereld waarin we voeden wat er werkelijk toe doet. Een wereld waarin we omzien naar elkaar en naar de vreemdelingen in ons midden. Een wereld waarin we slechts de vruchten plukken van het werk van onze eigen handen. Een wereld van brood en recht, waardigheid en liefde, voor al wat leeft. Zal die droom werkelijkheid worden? Heeft Rutger Bregman gelijk als hij stelt dat de meeste mensen deugen? We zien ontroerende dingen: kinderen die een

hoogwerker huren om hun oude moeder in het verzorgingshuis toe te zingen op haar verjaardag. Borrels via videoverbindingen. Een Franse acteur die iedere avond zijn balkondeuren opendoet en een quiz presenteert waar de hele straat vanuit het raam of balkon aan mee doet. Mensen in een straat in Lelystad die iedere avond dansen in eigen tuin of op hun balkon om samen iets te doen en zeggen dat ze daar ook na de crisis mee doorgaan. Een alleenstaande vrouw die telefoon krijgt van diverse bureaus die ze nooit gesproken heeft, met de vraag of het haar goed gaat en of ze boodschappen voor haar mee kunnen nemen. Mensen die massaal klappen voor de mensen die werken in de zorg. Hotels die hun deuren openen voor daklozen die tussen wal en schip zijn geraakt. Dat is de samenleving waar we van dromen! Dat is wat gebeurt!

Deze crisis brengt ons op een kruispunt. Pasen is het feest van bevrijding uit slavernij. Pasen is opstaan en wegtrekken uit onderdrukking en onrecht. Opstanding uit vernietiging. Gaan we terug naar de vleespotten van Egypte? Of gaan we naar het land ons beloofd? Het land van alles voor allen!

Ik wens u een zalig Pasen!

7. Lucas Jussen & Arthur Jussen - J.S. Bach - Gottes Zeit ist die allerbeste Zeit (Arr. for Piano Four Hands by György Kurtág)

8. Voorbeden

9. Dan zal ik leven (VL 919, Oomen)

*Het zal in alle vroegte zijn
als toen.*

*De steen is weggerold.
Ik ben uit de grond opgestaan.
Mijn ogen kunnen het licht verdragen.
Ik loop en struikel niet.
Ik spreek en versta mijzelf.
Mensen komen mij tegemoet -
wij zijn in bekenden veranderd.*

*Het zal in alle vroegte zijn
als toen.*

*De ochtendmist trekt op.
Ik dacht een dorre vlakte te zien.
Volle schoven zie ik, lange halmen, aren
waarin de korrel zwelt.
Bomen omranden het bouwland.
Heuvels golven de verte in,
bergopwaarts, en worden wolken.*

Daarachter,

*kristal geworden, verblindend,
de zee die haar doden teruggaf.*

*Wij overnachten in elkaars schaduw.
Wij worden wakker van het eerste licht.
Alsof iemand ons bij naam en toenaam
heeft geroepen.
Dan zal er nieuw leven zijn.
Dan zullen wij leven.*

Dan zal ik leven.

10. Hij is een mens als wij (Stilte zingen, p. 372)

Verantwoording

Alle liedjes en teksten zijn van Huub Oosterhuis, tenzij anders vermeld. De verwijzingen VL betreffen paginanummers in zijn 'Verzameld Liedboek' (2004). Van liedjes of teksten die daar niet in staan, is het paginanummer opgenomen uit de verzamelbundel Stilte zingen (2018). De muziek is te vinden via iTunes, Spotify, of op CD via onze webwinkel (eklesia-amsterdam.nl).